

ЧЕПІГА-ЗЕЛЕНКЕВИЧ Яків Феофанович (12. 05. 1875, с. Мар'янка Херсонської губ., нині Миколаївської обл. — 22. 08. 1938, Бухта Нагаєва, нині Магаданської обл., РФ) — педагог, психолог, громадський діяч. Навчався у Новобузькій учительській семінарії (нині Миколаївська обл., 1892—95). Учителював у школах Донбасу. 1908—11 очолював Народний університет Вознесенської копальні на Донбасі; від 1917 — завідувач відділу народної освіти Київського повітового земства; 1918 — експерт початкових шкіл Києва. 1919 брав участь у роботі Наркомосу УСРР, зокрема у розробленні положення про трудову школу, програм для неї. 1920 — завідувач дошкільного відділу, секції дитячих будинків Київської губернської народної освіти. 1920—25 — у складі організаційного комітету зі створення Київського ІНО, працював у ньому деканом дошкільного факультету, факультету соціального виховання, помічником ректора, проректором; водночас 1922—25 — керівник секції практичної педагогіки Науково-дослідної кафедри педології у Києві. 1925 — керівник секції методики й дидактики Харківської науково-дослідної кафедри педагогіки, на базі якої та Харківської

дослідної станції Управління соціального виховання Наркомосу УСРР 1926 створено Український НДІ педагогіки, 1926—34 був науковим співробітником сектору навчання дорослих цього НДІ. 1935—36 — завідувач кафедри педагогіки Могильовського педагогічного інституту (Білорусь); 1936—37 читав лекції в Сталінабадському педагогічному інституті (нині Душанбе). 1937 повернувся до Харкова. 7 жовтня того ж року заарештований, 20 листопада за звинуваченням в участі в антирадянській українській націоналістичній організації засуджений до 10-ти р. виправно-трудових таборів. 1940 Управління НКВС по Харківській обл. переглянуло справу, зменшивши термін заслання до 5-ти р. Помер в ув'язненні. Реабілітований 1958. Досліджував проблеми загальної педагогіки, дидактики, зокрема початкової школи, методики окремих предметів, педології, виховання. Розвивав ідеї національної школи, освіти рідною мовою. Розглядав національне виховання як шлях розвитку і збереження нації та водночас як природовідповідне становлення дитини з урахуванням її індивідуальності. Автор великої кількості букварів та підручників для початкової школи.

Основні праці

Пасынки школы (Отсталые и талантливые дети): Очерки. Мариуполь, 1909; Самовиховання вчителя. К., 1914; Вільна школа. Її ідеї й здійснення їх в практиці. К., 1918; Страх і кара та їх вплив на характер і волю дитини: Психо-пед. нарис. К., 1924.

Рекомендована література

1. Березівська Л. Д. Внесок Я. Чепіги в розвиток українського підручникотворення // Пробл. сучас. підручника: Зб. наук. пр. 2000. Вип. 2;
2. Яків Феофанович Чепіга (Зеленкевич) — видатний педагог, психолог, громадський діяч: Біобібліогр. покажч. 2013 (обидва — Київ).

Л. Д. Березівська

Бібліографічний опис:

Чепіга-Зеленкевич Яків Феофанович / Л. Д. Березівська // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-891855>

2001-2026 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).